

להיות יהודה

Category: בראשית, מקץ

מה הקשר בין סיפור ההפטרה על משפט שלמה לפרשתנו? יהודה נהג כמו אח אמיתי והיה שם בשביל אחיו בנימין בשעתו הקשה. הערבות שנטל גם מצילה בהמשך את שני השבטים בזמנים קשים. כולנו נקראים על שם יהודה, ועלינו להוכיח חמלה וערבות הדדית.

נוסחה עתיקה לפתרון סכסוכים

לאחרונה קראתי סיפור שהתרחש בארץ ישראל לפני כמאה שנה. שני שייח'ים ערבים חלקו אורות סוסים במשותף, ולכל אחד מהם הייתה סוסה בהריון. בוקר אחד גילו השניים ששתי הסוסות ילדו באותו לילה, אלא שוולד אחד חי והשני מת. מיד פרץ ויכוח ביניהם וכל אחד טען לזכותו על הוולד החי. הסייח בעצמו ינק פעם מהסוסה הזו ופעם מהסוסה הזו, והוויכוח הלך והתלהט. לבסוף הם החליטו ללכת להתדיין אצל יהודי עשיר בשם ניסים בכור, שהיה מפורסם כאדם ישר וחכם שכולם באים ליישב אצלו סכסוכים.

כשניסים בכור שמע את הסיפור, הוא הציע שהם יביאו אליו לאורווה את שתי הסוסות וכן את הסייח הקטן, ובעוד חודש ימים הוא יפתור להם את הבעיה. במשך חודש שלם כל הכפרים והמושבות הסמוכות דנו בסיפור, וכולם רצו לדעת איך היהודי החכם יפתור את השאלה הסבוכה מי היא האם האמיתית של הסייח.

בתום שלושים יום חזרו ובאו שני השייכים והחמולות שלהם ועוד צבא גדול של סקרנים אל ביתו של היהודי החכם. מר ניסים בכור הוציא את שתי הסוסות והסייח מהאורווה והוליך את כולם לאגם מים גדול. באגם עמדה סירת משוטים מוכנה עם שש שייטים, שלשה בכל צד. ניסים לקח את הסייח ועלה אתו על הסירה ואחריו שני השייח'ים.

לפתע, הוא נתן פקודה לשייטים "קדימה!" מיד כאשר הסירה זזה ממקומה, הסוסות התחילו להשתולל והחלו לרוץ לתוך המים אחרי הסירה המהירה. השייכים התחילו לצעוק לעבר ניסים בכור: "תפסיק את זה, בסוף אנו נאבד גם את הסוסות, אנחנו מוותרים על הסייח ובלבד שתעצור את הטירוף הזה!" אבל ניסים בכור המשיך לצעוק בכל כוחו "קדימה, מהר יותר!" קהל הצופים שאג בהתרגשות לנוכח המראות, והנה באמצע כל המהומה, אחת הסוסות לפתע הפנתה עורף והחלה שוחה לכיוון החוף. ניסים בכור התרומם תוך שהוא מצביע אל עבר הסוסה שממשיכה במרדף וקבע בנחרצות: "זו האם האמיתית".

הסיפור הזה מזכיר לנו את "משפט שלמה" המפורסם, המשפט הכי מפורסם מהתנ"ך שכמעט כל אדם בעולם שמע עליו. מעניין, שדווקא הסיפור הזה מהתנ"ך הפך לנחלת כל יושבי תבל.

בהפטרה של פרשת מקץ אנו קוראים בדרך כלל את הסיפור של משפט שלמה (רק אם מדובר בחנוכה אז קוראים הפטרה אחרת, אבל אם מדובר בשבת רגילה קוראים, כאמור, את הסיפור של משפט שלמה הנזכר).

מסופר שפעם בעיירה קטנה היו שתי משפחות שבנותיהן הגיעו לפרקן. ההורים כתבו אגרת לשדכן שהתגורר בעיר הגדולה וביקשו ממנו שישלח לעיירה שני בחורי ישיבה עבור הבנות. השדכן הודיע שביום מסוים יגיעו ברכבת שמגיעה מהעיר הגדולה שני המיועדים להיות חתנים. שתי האימהות של הבנות יצאו בשעה המיועדת אל תחנת הרכבת וחיכו בכיליון עיניים לפגוש את החתנים. הרכבת הגיעה והנה שוד ושבר! רק בחור אחד ירד מהרכבת. כל אמא טוענת שהבחור הגיע כמובן לפגוש את בתה דווקא.

נו, מתווכחים ומתקוטטים ובסוף הולכים אל הרב. הרב מאזין לטענותיהן של שתי האימהות וקובע: "נעשה כמו במשפט שלמה, נחתוך את הבחור לשני חלקים וכל אחת תקבל חצי ממנו" אמא אחת אמרה: "לא, רחמנות עליו, אני מוכנה לוותר!" ואילו האמא השנייה אמרה: "נחתוך אותו לשניים". הצביע הרב על האישה שהציעה לחתוך אותו וקרא בקול: זוהי השוויגער האמיתית!?

מנהיגות היא אחריות

מהי הסיבה שקוראים את הסיפור של משפט שלמה בפרשת מקץ. מה הקשר ביניהם?

אולי יש לומר: בפרשתנו יוסף מנסה לבדוק למי יהיה איכפת מהאח שלהם. בהתחלה הוא לוקח מהם את שמעון, ולפועל כולם חוזרים הביתה לארץ ישראל בלי שמעון. והנה הם שוב חוזרים למצרים עם בנימין, ואז יוסף מנסה אותם בשנית, ובוחן מי יהיה זה שמוכן למסור את נפשו עבור אחיו, "מי היא האם האמיתית", ובסוף היה זה יהודה שהיה מוכן ללכת עד למסירות נפש עבור זה. יהודה הוא זה שלקח ערבות על בנימין: "אנכי אערבנו מידי תבקשנו". הערבות הזאת לא הייתה רק לאותו דור אלא לכל הדורות הבאים.

כולנו מכירים את הסיפור של דוד וגוליית, כאשר דוד הקטן בא להילחם נגד גוליית הענק. המלך בישראל באותה תקופה היה שאול. המדרש תנחומא (בפרשת ויגש ח) אומר דבר נפלא: "אימתי פרע יהודה ערבותו, בימי גלית, כיון שהיו ישראל באותה שעה בצרה! אמר ישי לדוד בנו, הרי השעה לקיים אותו ערבות של זקנד שערב את בנימין מיד אביו".

שאול הוא משבט בנימין, ודוד משבט יהודה. אומר המדרש שישי אמר לדוד בנו: אנחנו לקחנו אחריות על שבט בנימין, ולכן צריך עכשיו ללכת ולהציל את שאול מיד הפלשתי, ודוד אכן עשה זאת. ממשיך המדרש ואומר: "אמר לו הקב"ה: חייך, כשם שנתת את נפשך על שאול שהוא משבטו של בנימין כשם שעשה יהודה זקנד על בנימין! חייך שכל השבטים גולים ושבט יהודה ובנימין אינן גולין עמהם".

כל עשרת השבטים גלו ונעלמו ואיננו יודעים היכן הם מלבד שני שבטים שנשארו בעם ישראל עד היום. כל העם היהודי באלפיים וחמש-מאות שנה האחרונות הוא נצר לשני שבטים לבד, שבטי יהודה ובנימין. הערבות הזאת שיהודה לקח על בנימין היא זו שגרמה ששני השבטים הללו יישארו בעם ישראל לאורך כל הדורות.

לכן אומר התרגום יונתן בן עוזיאל על הפסוק: "יהודה אתה יודוך אחיך": "ויתקרן יהודאין על שמך" ☞ עם ישראל לא נקרא בימינו עברים או ישראלים, אלא אנו נקראים בשם "יהודים", שכן יהודה מסמל את האח שלוקח אחריות וערב למען אחיו עד כדי כך שהוא מוכן למסור את נפשו למען יהודי שני.

אנשים שאיכפת להם

מה זה יהודי? אדם שאיכפת לו! יהודים הם תמיד 'מעורבים' בהכל, תמיד הם מפגינים נגד כל דבר שפוגע במסכנים ובעניים וכו', היהודים הם אלו שתמיד ראשונים בכל ארגון של צדקה, אם זה בתי רפואה, עזרה לנזקקים, בתי יתומים והרשימה לא נגמרת. מדוע? כי כולנו "יהודה", כולנו אנשים שאיכפת לנו ולכן אנו מרגישים תחושת ערבות ואחריות כלפי כל אדם. איכפת לנו מכולם. העם היהודי הוא האמא שמרחמת על התינוק לבל יפגעו בו חס-ושלום.

את האכפתיות ואת הערבות ההדדית הזאת, הרבי תמיד ניסה לעורר ולטפח בקרב כל יהודי. הרבי רצה שכל אחד מאתנו לא יהיה "בנימין", לא יהיה זה שמצילים אותו, אלא להיפך שיהיה "יהודה" ☞ שיהיה זה שמגלה מנהיגות ואחריות. זהו אפוא סוד קיומו של עם העם היהודי.